

650-LECIE MIASTA DOBRODZIENIA PRZYWILEJ KSIĘCIA WŁADYSŁAWA II Z ROKU 1384

PAWEŁ MROZEK

ZESZYT DOBRODZIENSKI 2024

Nos *Ladislaus*, Dei gratia, *Dux Oppol*
um universis & singulis, quibus nosse f
onem oppidi *Dobroden* facere libentius
& unionem ac concordiam inivimus &
tram. Primum quidem damus & jur
Dobrodzien & *Welon* is ibidem villas
ipfi *Oppido* iacentes cum
similibus pr *Welon* grs, hortis, t
is, nullis pe *Welon* quæ limitibu
per eosdem *Oppido* tenendas, habe
cepto in una villarum cum ejus Sculo
endum. Damus etiam & conferimus t
amorantibus omnes & singulos censu
servando, immutatos Jurium & liber
el. *Oppolia* & *Welon* gaudent, nemi

650-LECIE MIASTA DOBRODZIENIA
Przywilej księcia Władysława II Opolczyka
z roku 1384

ZESZYT DOBRODZIĘŃSKI

Paweł Mrozek

**650-LECIE MIASTA DOBRODZIENIA
PRZYWILEJ KSIĘCIA WŁADYSŁAWA II
Z ROKU 1384**

MUZEUM REGIONALNE W DOBRODZIENIU
2024

Projekt serii wydawniczej Zeszyty Dobrodzieńskie,
opracowanie graficzne i przygotowanie do druku

Paweł Mrozek

<http://dobrodzien.art>

Druk

**Drukarnia Świętego Krzyża
w Opolu**

Wydawca

**Gminny Ośrodek Kultury, Sportu
i Biblioteka Publiczna**

<https://goksibpdobrodzien.pl>

Wydanie I

ISBN 978-83-962433-5-5

Szanowni Mieszkańcy Gminy Dobrodzień,

z ogromną radością pragnę przekazać Wam serdeczne gratulacje z okazji jubileuszu 650-lecia naszego pięknego miasta Dobrodzienia. Jest to wyjątkowa okazja do wspólnego świętowania i celebracji naszej bogatej historii, tradycji oraz dziedzictwa.

W związku z tym, pragnę również podzielić się z Państwem publikacją zawierającą przywileje nadane naszemu miastu przez Księcia Władysława II Opolczyka w 1384 roku, które stały się fundamentem naszego rozwoju i przetrwania przez wieki. Dzięki tym dokumentom, Dobrodzień mógł rozwinąć się jako ważny ośrodek handlowy, kulturalny i społeczny na Śląsku.

Dzięki zaangażowaniu i pracy naszych mieszkańców, miasto ocalało mimo licznych kryzysów i przetrwało, stając się miejscem, w którym każdy może czuć się bezpieczny i doceniony. Niech to jubileuszowe wydarzenie będzie okazją do refleksji nad naszym dziedzictwem i aspiracjami na przyszłość.

Jestem dumna z naszych korzeni, które odziedziczyliśmy i równocześnie jestem przekonana, że wspólnymi siłami będziemy kontynuować rozwój i tworzyć historię.

Życzę Wam wszystkim wiele radości, zdrowia i pomyślności w tym wyjątkowym Roku Dobrodzienia. Bądźmy dumni z naszej przeszłości i pełni nadziei na przyszłość.

Z serdecznymi pozdrowieniami,

Burmistrz Dobrodzienia

Agnieszka Hurnik

RADA MIEJSKA w Dobrodzieniu

UCHWAŁA NR LXIII/537/2023 RADY MIEJSKIEJ W DOBRODZIENIU

z dnia 21 grudnia 2023 r.

w sprawie ogłoszenia roku 2024 Rokiem Obchodów Jubileuszu 650-lecia Nadania Dobrodzieniowi Praw Miejskich

Na podstawie art. 18 ust. 1 w związku z art. 7 ust. 1 pkt 18 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn. zm.) Rada Miejska w Dobrodzieniu uchwala, co następuje:

§ 1. Rada Miejska w Dobrodzieniu pragnąc uczcić 650-tą rocznicę lokacji miasta Dobrodzienia (Dobrodęna) na prawie magdeburskim przez księcia Władysława II Opolczyka, 640 rocznicę nadania dodatkowych przywilejów przez tegoż księcia oraz kilku innych znaczących rocznic, ogłasza rok 2024 „Rokiem Obchodów Jubileuszu 650-lecia Nadania Dobrodzieniowi Praw Miejskich” na obszarze gminy Dobrodzień pod hasłem „**2024 Rokiem Dobrodzienia**”.

§ 2. Dla uczczenia 650-lecia nadania Dobrodzieniowi praw miejskich, Rada Miejska w Dobrodzieniu wyraża szacunek i uznanie tym wszystkim, którzy swoją działalnością i zaangażowaniem przyczynili się do rozwoju Miasta Dobrodzienia, a w szczególności:

- 1) założycielom i dawnym właścicielom miasta, których staraniem, troską i pracą Dobrodzień zyskał trwałe miejsce w całej jego historii;
- 2) wszystkim dawnym a także wszystkim obecnym mieszkańcom Miasta Dobrodzienia – rolnikom, rzemieślnikom, przedsiębiorcom, pracownikom, działaczom stowarzyszeń, związków i organizacji pozarządowych za ich codzienny trud, pracowitość, poświęcenie w pracy dla wspólnego dobra naszej Małej Ojczyzny;
- 3) naszym poprzednikom – burmistrzom, radnym, członkom kolejnych samorządów, sołtysom sołectw, duchownym, nauczycielom - kształtującym na przestrzeni wieków świadomość, tożsamość oraz kulturalne dziedzictwo pokoleń mieszkańców Dobrodzienia za pracę, którą przyczynili się do rozwoju miasta oraz dobrobytu jego mieszkańców.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Dobrodzienia

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Piotr Kapela

Książę Władysław II Opolczyk w Dobrodzieniu
Kadr filmowy z salonu historycznego w dobrodzieńskiej Dobrotece

Rok 2024 uchwałą Rady Miejskiej z 21 grudnia 2023 ogłoszono „Rokiem Dobrodzienia” na obszarze gminy, w związku z uroczystymi obchodami 650. rocznicy lokacji Dobrodzienia na prawie magdeburskim przez księcia Władysława II Opolczyka w 1374 roku oraz 640. rocznicy nadania miastu Dobrodzienia dodatkowych przywilejów przez tegoż księcia 21 sierpnia 1384 roku oraz kilku innych ważnych historycznych dat: 1040. rocznicy pobytu w dobrodzieńskiej osadzie biskupa Wojciecha (984), 380. rocznicy wybudowania w drewnie kościółka pw. św. Walentego (1644), 170. rocznicy wybudowania po wielkim pożarze nowego kościoła pw. św. Marii Magdaleny (1854), 140. rocznicy założenia straży pożarnej w Dobrodzieniu (1884), 130. rocznicy otwarcia szpitala pn. „Fundacja Królowej Caroli/Königin Carola Stiftung” (1894).

Okres historyczny dla Ziemi Dobrodzieńskiej rozpoczął się w XIII wieku, w okresie panowania książąt opolskich Władysława I (1246–1280/81) i Bolka I (1280/81–1313) z bratem Kazimierzem Bytomskim. Książę opolsko-raciborski Władysław I podjął z powodzeniem odbudowę górnośląskiej krainy po

najeździe mongolskim. Przybywający na Śląsk kupcy, rzemieślnicy, duchowni i chłopi zakładali osady, które przekształcały się stopniowo w miasta i wrastali w społeczności lokalne. W XIII wieku na Śląsku następował szybki rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy, co znalazło odzwierciedlenie w powieści „Ex Silesia lux” (Oświecenie ze Śląska). Powiększała się liczba śląskich miejscowości. Koloniści z krajów niemieckich stosowali zdobycze cywilizacyjne w zakresie uprawy ziemi i hodowli, rzemiosła i budownictwa, kopalnictwa i hutnictwa. Zakładano klasztory i wznoszono kościoły. Wprowadzano nowe formy ustrojowe życia społecznego. Kształtowało się społeczeństwo stanowe. Wyodrębnił się stan rycerski. Rycerze z nadania książąt stawali się zarządcami książęcych dóbr albo właścicielami wsi. Wraz z powstawaniem miast kształtował się stan mieszczański. Rozwój instytucjonalny Kościoła Katolickiego i zakładanie parafii na Śląsku skutkowało tym, że duchowieństwo zajmowało wysoką pozycję w hierarchii społecznej.

Na XIII wiek przypadają też początki formowania się większej zorganizowanej osady na Ziemi Dobrodzieńskiej. W opracowaniach historycznych znajdujemy zapisy,

że miejscowość Dobrocin, położona przy dawnym śląsko-małopolskim szlaku handlowym, pojawiła się w dokumentach w 1279 roku. Henryk Borek (w: „Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych”, Instytut Śląski w Opolu 1988) podaje: *Dobrosin 1279, Dobrodin ok. 1300 (...); pierw. Dobrocin: n.o. Dobrota XIII w., potem wtórnie skojarzony pseudoetymologicznie z pozdrowieniem „dobry dzień”, do czego dorabiano różne podania naziemnicze o pochodzeniu tej nazwy.* Również pojawiła się nazwa w języku niemieckim Dobrozin.

Książę opolski Bolko I ustanowił rycerza Heinricha vel Henryka de Melma wójtem Dobrocina i nadał mu przywileje. Został panem wolnego od podatku i danin łanu roli (jeden łan śląski = 16,8 ha) oraz młyna i karczmy. 11 XII 1279 książę opolski Bolesław nałożył na już bardzo obciążonych daninami swoich rolników z „Dobrzena” czynsz w miodzie. Tę datę znajdziemy w opracowaniu Marka Cetwińskiego („Rycerstwo śląskie do końca XIII wieku”, http://otwartzksiazke.pl/images/ksiazki/rycerstwo_slaskie_do_konca_xiii_w_biogramy_i_rodowody/rycerstwo_slaskie_do_konca_xiii_w_biogramy_i_rodowody.pdf). Na stronie 33 został wymieniony rycerz

Książę opolski Bolko I (przed 1258–1313)
Rysunek na podstawie tumba w kaplicy św. Anny
w kościele Franciszkanów w Opolu, ok. 1380

Opr. P. Mrozek wg: Konieczny F., *Dzieje Śląska*, s. 346

Henryk de Melma: 66. *Henryk de Melma, św. na dok. Bolesława, Op. 11 XII 1279 r. R. 1616*, jednak autor nie podał przy jego nazwisku nazwy miejscowości. Więcej na ten temat znajdziemy w dziele C. Grünhage-na „Regesten zur schlesischen Geschichte” (w: „Codex diplomaticus Silesiae”, t. VII, cz. 1–3, Wrocław 1875–1886) 1279 Dec. 11. *Oppeln. Bolesl., Herzog von Oppeln, setzt zur Erleichterung seiner mit Steuern alzzusehr beschwerten Bauern von*

*Dobrzen (Gross-Döbern) fest, dass dieselben ihm statt aller sonstigen Lasten jährlich 120 Urnen Honigs Zinsen sollen, eventuell wenn es in einem Jahre zu wenig Honig gäbe, statt der Urne Honig einen Vierdung Silber, ihr Schulz Heinrich soll eine Freihufe, eine freie Mühle erbauen dürfen und eine freie Schenke haben, auch den 3ten Pfennig vom Gerichte. Z.: Thomas de Camona (wohl Kamin), Breko herzoglicher Unterkammerer, Heinrich von Melma, (soll vermuthlich Malina heissen), Bogumil de Birran (al. Birrow in No. 1588 heisst der Mann B. von Bircan oder Bierdzan). P.-A. Urbar des Schlosses Oppeln von 1588 f. 130, Abschrift des XVII. Jahrhunderts in den Ortsakten von Poppelau. Es ist dies die 2te von Bolesl., dem Sohne des damals noch regierenden Wladysl., ausgestellte Urkunde, vgl. o. No. 1588, 1279 o. T. [1616]. „120 Urnen Honigs“ oznaczało daninę w postaci miodu – aż 120 garnców. W regionie śląskim 1 garniec wynosił 3,77 litra, było to więc około 450 litrów, czyli 635 kg (1 litr = 1,41 kg). Nazwę osady *Dobrzen* zmieniono na *Dobrydzyn* w transkrypcie dokumentu z 1525 roku (Odpis niem. w transumpcie Rady miasta Opole z 24 III 1525 r.; AP Opole, Am Prudnika, nr 28; Regest: Steinert, nr 5; Koszyk, nr 5; CDS 33, nr 30).*

Jerzy Jaros (w: „Lubliniec. Zarys rozwoju powiatu”, Katowice 1972, str. 410) podał: *Według L. Musioła nazwa „dobra dzień” oznaczała „pełną barć”, co wskazywało na rozwinięte w tym rejonie bartnictwo. Zdaniem niektórych historyków Dobrodzień był właśnie ową wsią o nazwie Dobrzen, dla której książę Bolesław Opolski wyznaczył w 1279 roku czynsz w miodzie.*

Według Augustina Weltzla („Geschichte der Stadt und Herrschaft Guttentag”, Ratibor 1882) pierwotna nazwa Dobrodzienia brzmiała *Dobrodzen*, a po łacinie *Dobrodinum*.

Konstantin Damroth (w: „Die älteren Ortsnamen Schlesiens, ihre Entstehung und Bedeutung”, Beuthen 1896) pisał: *Raczej dzisiejszy Dobrodzień to nic innego jak zniekształcenie Dobrosina lub Dobrocina (patrz Urk.) i niemiecki Guttentag jest niezrozumiałym tłumaczeniem tego. Dobrosin, nazwa występująca we wszystkich krajach słowiańskich, zwłaszcza w Galicji i Wielkopolsce, oznacza żyzną glebę lub miejsce na żyznym obszarze, co dotyczy również G., małej żyznej oazy w jałowym środowisku.*

Natalia Koledenok (w: „Proposte di interpretazione etimologica del toponimo polacco Dobrodzień al di là dell'apparente immediatezza”, Università degli studi di Genova 2013)

postawiła hipotezę pochodzenia nazwy *Dobrodzień* od indoeuropejskiego słowa **D^hab^hro-seih-n-o-s*, co ma oznaczać „które ma dobre granice” czyli miasto/miejsce, którego granice są dobrze oznaczone. Pisze, że dla ludzi indoeuropejskich to była nazwa bardzo typowa i prosta.

Dobrzeń lub Dobrocin (Dobrozin) prawdopodobnie był już miastem w 1279 roku, ustanowionym na prawie polskim przez księcia opolskiego Bolka I. Jednakże nie zostały jeszcze odkryte przez dobrodzieńskich regionalistów dokumenty, jednoznacznie potwierdzające tę lokację.

Na południe od Olesna książę Władysław założył natomiast Dobrodzień, wzmiankowany jako miasto już w 1279 roku (J. Bahlcke, D. Gawrecki, R. Kaczmarek „Historia Górnego Śląska”, Gliwice 2011, str. 301). *Dobrodzień został na prawach miejskich osadzony w 1279 roku, a proboszcz pierwszy raz wymieniony jest w 1311* (Kazimierz Dola „Okruchy z historii miejscowości i parafii Łagiewniki Małe”, <http://www.lagiewniki-male.pl>, 8.08.2009, wg H. Tukay „Oberschlesien im Spammungsfeld zwischen Deutschland, Polen und Böhmen-Mähren”, Köln 1972, s. 122).

Czyżby już wtedy Dobrodzień był miastem? Wszystko możliwe!

Możliwe jest też, że już wówczas posiadał prawa miejskie, jednak na polskim prawie czynszowym, mniej korzystnym od prawa niemieckiego. Do tego bez rady miejskiej (...) Zastanawiający jest fakt, że Dobrodzień już wówczas (1295–1305) posiadał swą Ligotę, czego normalnie wsie nie posiadały (Edward Goszyk „Dobrodzień miastem, ale od kiedy?”, maszynopis). Ligota, tj. Elgotha Nmognemi [słow. Lgota, niem. Ellguth] z nadania była osadą wolną od danin i innych obowiązków względem księcia, służebną wobec miasta, aby przyspieszyć jego rozwój. Za istnieniem miasta Dobrzeńca vel Dobrocina w 1279 roku przemawiają też zapisy w „Księdze Uposażen Biskupstwa Wrocławskiego / Liber Foundationis Episcopatus Vratislaviensis” (1295–1305). Oprócz Ligoty Dobrodzieńskiej (Elgotha Nmognemi) pojawiły się nazwy okolicznych wiosek: Sandowitz (Rzędowice), Bsenicza (Bzinica), Swost (Zwóz) i Glowacz (Główczyce). Nie jest znana semantyka nazwy *Elgotha Nmognemi*. Forma zwrotu wskazuje jedynie, że jest to Ligota „czyjaś” – owego Nmognemi (Dobrodzieja?, Dobroty?), podobnie jak w innych śląskich dokumentach występują Ligoty: *Elgotha Daleborii, Goczhalti, Copasclisonis, Preczlai, Semiani czy Elgotha Nicolai* ...

Kolejny „dowód” na istnienie miasta w 1279 może stanowić fakt, że w 1311 roku w Dobrodzieniu istniała już parafia pw. św. Marii Magdaleny, której proboszczem był Berthold, zwłaszcza że do XIII wieku na Śląsku nie było żadnej oficjalnej parafii. W rejestrach „Codex diplomaticus Silesiae” jest wymieniany 22 listopada 1311 roku *Berthold Pfarrer v. Dobrodzen* i 25 marca 1312 *Herr Bertold herzog. Kaplan und Pfarrer v. Dobrozen*, który w obecności księcia opolskiego Bolesława potwierdza książęce dokumenty wraz z innymi dostojnikami. Parafia w Dobrocinie obejmowała obszar 151 km kw., należało do niej 570 mieszkańców, przy średniej gęstości zaludnienia 4 parafian na 1 km kw. Dla porównania parafia lubliniecka rozciągała się na obszarze 128 km kw. i liczyła 330 parafian. Jednakże ogólna liczba mieszkańców tych miejscowości była wyższa. Do wsi dużych zaliczały się Elgotha Nmognemi [Ligota Dobrodzieńska] i Bsenicza [Bzini-ca], ponieważ znajdowało się w nich po ok. 30 gospodarstw. Wieś Swos [Zwóz] składała się z trzech części.

Przyjęto za pewnik, że Dobrodzień (Dobroden) uzyskał prawa miejskie z rąk księcia opolskiego Władysława II Opolczyka w 1374 roku. Książę Władysław, spokrew-

niony z królem Ludwikiem Węgierskim, został przez niego obdarowany licznymi dobrami i podniesiony do rangi palatyna węgierskiego. Kiedy Ludwik wstąpił na tron polski, przekazał swemu wiernemu kuzynowi jako księstwo lenne, całą aż po Wartę sięgającą ziemię,

Pomnik księcia Władysława II w Opolu
Autorzy: Aneta i Maciej Jagodziński-Jegenmeer, 2021

Fot. P. Mrozek, 2022

na północno-wschodniej granicy księstwa opolskiego. Znajdowały się tam zamki Wieluń, Bolesławiec, Brzeźnica, Krzepice, Olsztyn i Bobolice. Weltzel: *Te nowe posiadłości po drugiej stronie granicy mogłyby dać powód do założenia albo podniesienia naszej miejscowości, jeśli już wcześniej nie uczynił tego jeden z książąt strzeleckich, tworząc znaczący punkt pośredni, łączący Strzelce z przynależnym do księstwa Olesnem.* Jest wielce prawdopodobne, że książę Władysław II Opolczyk – by dogodniej dotrzeć do swych nowych posiadłości, między Opolem i Lublińcem założył nowe miasto na prawie niemieckim. Weltzel: *Skoro lasy staniają jeszcze dzisiaj (II poł. XIX w.) dwie trzecie powierzchni powiatu lublinieckiego, były one dawniej bardziej rozległe i gęste. Ponieważ wówczas istniało niewiele osad albo folwarków, wędrowcom wynurzającym się z leśnego mroku ukazywała się polana ozdobiona domostwami, niczym „dzieło dobrodzieja”. Dobrosin, Dobroden lub Dobrodzeń oznacza zatem „posiadłość Dobrodzieja”, bo tak się mianowicie nazywał pierwotny założyciel (...) Dwie drogi handlowe wiodły z Wrocławia do Polski: jedna – jak podaje dokument z roku 1310 – przez Olesno i Woźniki,*

druga przez Opole, Strzelce, Żędownice, Tarnowskie Góry, Bytom i Siewierz do Krakowa. Droga na Toruń wiodła przez Kazanów i Kalisz. Z umowy między Kazimierzem Wielkim i Bolkiem Świdnickim z roku 1345 wynika, że droga handlowa na Ruś prowadziła przez Opole, Kraków i Sandomierz (...) w czasie gdy Augustynianie od św. Maryji we Wrocławiu, którzy już w 1193 założyli wioskę kościelną Zarzyska z jarmarkiem (1228) na prawie niemieckim, a w Oleśnie – probostwo posiadające w okolicy wiele wiosek, cały teren lubliniecki miał jeszcze niewielu mieszkańców i nieliczne miejscowości. Przerwanie tego pustkowią przez Dobrodzeń było więc koniecznością i prawdziwym dobrodziejstwem.

Wprowadzenie w osadach prawa niemieckiego nazywano lokacją. Książę ustanawiał zasadźcę i spisywał z nim umowę. Zostawał on wójtem i przystępował do osadzania kolonistów na podstawie nowego prawa. Zasadźca wywodził się przeważnie spośród rycerstwa. Nadanie praw miejskich zawsze przyczyniało się do rozwoju gospodarczego miejscowości. Rozwiązania ustrojowe miasta w obrębie księstwa były wzorowane na zachodnich. Dużą popularnością cieszył się wzorzec prawny z Mag-

deburga nad Łabą (stąd prawo magdeburskie), na północy – kanon lubecki. Przed rokiem 1220 najbardziej powszechne było prawo Środy Śląskiej. Dobrodzienia nie przyjęli „prawo magdeburskie”, czyli wzorzec prawny z Magdeburga nad Łabą. W XIII wieku na Śląsk licznie przybywali kupcy i rzemieślnicy niemieccy, dlatego chętnie przyjmowano reguły prawne miast osadników, które następnie dostosowywano do realiów i uwarunkowań lokalnych.

Miasto lokowane na prawie niemieckim miało wytyczony rynek i siatkę ulic. Jego obywatele byli zwolnieni z wielu obciążeń wobec właściciela dóbr i otrzymywali własny samorząd. Organem samorządowej władzy miasta lokowanego na prawie niemieckim była rada miejska. Była organem stanowiącym, zarządzała finansami miasta i kierowała jego polityką zewnętrzną. Rada miejska składała się z burmistrza, który pełnił funkcję przewodniczącego i zwykle pochodził z wyboru. W średniowieczu rady miejskie zostały zdominowane przez patrycjat, czyli najbogatszych kupców, bankierów i zamożnych rzemieślników i uzupełniały się w drodze kooptacji.

Weltzel: *Miasta otrzymywały mianowicie przy ich założeniu pew-*

ną ilość włók roli, prędzej czy później również las, łąki, stawy rybne, a czasami też wioski i osady. Mieszkańcy miasta byli przez pewien czas zwolnieni od podatków. Później płacili księciu czynsz gruntowy albo od pojedynczych łanów albo w całości, dziesięcinę od pojedynczych łanów albo też całą sumę od miejskiej roli. Ksiądz otrzymywał ponadto część opłat sądowych, od oprocentownia bankowego, od ceł i dochodów od młynów. Ponadto pobierał opłaty na bicie pieniędzy, na straż zamkową, za wyszynk i od sprzedaży soli. Ponadto utrzymywał też własne grunta, które stanowiły jego dobra skarbowe (...) Niektóre miejscowości cieszyły się szczególnymi względami książąt, doznawały przejawów łaski i pobłażliwości. Za to inne musiały przywileje okupywać ciężkimi pieniędzmi. Każde miasto posiadało potrójne zwierzchnictwo: księcia, wójta jako sędziego wraz z wybranymi spośród mieszczan ławnikami oraz radę z burmistrzem na jej czele, w której rękach była administracja i „policja”.

Między wójtem i magistratem często wybuchały konflikty w zakresie kompetencji, więc miasta starały się w drodze wykupu przejść w posiadanie dziedzicznego urzędu wójta, który wówczas mógł być wybierany spośród obywateli w celu sprawowa-

nia niższego sądownictwa. Zarówno magistrat jak i urząd wójtowski były w posiadaniu swoistej pieczęci, które różniły się jedynie napisami.

Akt nadania praw miejskich dla Dobrodzienia z roku 1374 nie zachował się. Pożary, które kilkakrotnie nawiedzały miasto, zniszczyły magistracką dokumentację. 21 sierpnia 1384 roku książę Władysław II Opolczyk nadał miastu Dobroden dodatkowe przywileje. Oryginalny dokument również zaginął, zachowały się jedynie jego kopie. Jeden z odpisów „Przywileju” został włączony w 1650 roku do „Czeskiej Księgi Przywilejów” [„Märkersches Privilegienbuch”]. Późniejszy tekst znalazł się w niemieckim zbiorze – w „Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte” [Przyczynkach dyplomatycznych] Johanna Ehrenfrieda Böhme’a z 1771 roku. Obydwie księgi zawierają idenyczny tekst przywileju, niestety z błędem w zapisie daty nadania przywileju, dlatego akty w opinii sądów nie były wiarygodnym dokumentem.

Mimo to, zachowana kopia dokumentu stanowi dla dobrodzieńian dużą wartość. Mogą docenić hojność księcia względem ówczesnych mieszczan. Nikt z późniejszych właścicieli Dobrodzienia

nie postąpił podobnie. Po śmierci ostatniego z Piastów opolskich często prowadzono wobec miasta rabunkową gospodarkę i niesprzyjającą rozwojowi politykę. Władysław Opolczyk natomiast zwolnił mieszczan z większości opłat, danin i robót pańszczyźnianych oraz podarował miastu dwie pobliskie wioski Ligoty (z których jedna nadal istnieje) wraz ze wszystkimi ich bogactwami i dochodami, jak głosi wieczysty akt:

W imię Pana, Amen. Na wieczną rzecz pamiątkę. My Władysław, Bogu dzięki, Książę Opolski i Wieluński. Znanym czynimy porządek w obecności wszystkich i poszczególnych, którym znać to byłoby rzeczą stosowną; ponieważ domagaliśmy się chętniej, żeby naprawę miasta Dobroden uczynić, zawarliśmy przy mierze z mieszkańcami miasteczka, układ i zgodę i uczyniliśmy je utrwalone po wsze czasy. Po pierwsze dajemy, i łączymy, i przybliżamy i oddajemy na własność wymienionemu naszemu Miastu Dobrodzien dwie posiadłości wiejskie, a w szczególności Ligotę i Z Ligoty nazwane, graniczące z samym Miastem ze wszystkimi ich bogactwami, dochodami i podobnymi daninami pieniężnymi, polami, ogrodami, lasami, borami i pozostałymi dobrami i dodatkami, niczego dokładnie

nie pominąwszy, to co granicami i kamieniami granicznymi zostało wyodrębnione; postanowiliśmy, aby przez tych samych mieszkańców Miasteczka było zatrzymane, posiadane i na wieki utrzymane. Ponadto w jednej z posiadłości wiejskich z jej Wójtem, którego w służbie zatrzymujemy. Dajemy bowiem i zawieramy Miastu wyżej wymienionemu i Mieszkańcom w tym samym wymienionym wszystkie i poszczególne czynsze, podatki, Nam i Naszym potomkom z zastrzeżeniem, ciesząc się, że są niezmiennie prawa i wolności jak inne nasze duże Miasta: Opole i Wieluń, ponieważ nikt nie sprzeciwia się tym opiniom z góry powziętym, gdzie i w granicach tego samego miasta i posiadłości wiejskich wyżej wymienianych, w jaki sposób odpowiada na przyszłość: umieszczamy także Wójta w granicach wymienianego Miasteczka, z którego dwadzieścia groszy Czech w poszczególnych latach są pożyteczne tymże samym Mieszczanom miasteczka podobnie ze Stawu Rybnego przyległego, który zatrzymujemy sobie i naszym potomkom. Razem zawieramy i podpisujemy wyżej wymienionym Mieszczanom z miasteczka poszczególne kary pochodzące z sądu, które podlegają kompetencji sądu, wyjąwszy jednak karę śmierci, Mieszczanom jeden

denar, dwa denary zastrzegłszy dla nas i naszych potomnych, przysądzający i zgadzający się, ponieważ ci sami Mieszczanie z miasteczka coroczną daninę dwudziestu jednostek groszy Polskich zapłaty w przepisanych terminach mianowicie w III. czasach, od jednej włóki dwie miary daniny w owsie w święto świętego Marcina Spowiednika w poszczególnych latach i na wieczne czasy nam i naszym potomkom umarżają; Darowiznę ochronnego wału miejskiego obok młyna są zobowiązani wspierać ilekroć byłby potrzebny, od innych zaś danin lub zależności, obowiązków dostarczenia podwoły, jakimkolwiek zapłatom i pracom, od których inne nasze Miasta zostały uwolnione podobnie uwalniamy i wyzwalamy w przyszłych czasach. Tym wszystkim rzeczom nasza Pieczęć przywieszona jest świadectwem. W Dniu Pańskim przed Oktawą Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny Roku pańskiego Tysiąc trzysta czwartego w obecności pana Mikołaja Stróża grodu Wrocławia i Kanclerza naszego.

Z tego okresu pochodzi herb Dobrodzienia, który ma charakter złożony. Pół orła złotego w błękitnym polu poboczniczy lewej nawiązuje do heraldyki opolskiej linii Piastów śląskich, a w czerwonym polu poboczniczy prawej znajduje się po-

łowa róży heraldycznej o płatkach srebrnych z zielonymi wypustkami. „Rosa Mistica” jest symbolem Najświętszej Maryi Panny, umieszczanym w herbie miasta, które uznawało Matkę Boską za swoją patronkę.

Zarówno magistrat jak i urząd wójtowski były w posiadaniu pieczęci, które różniły się jedynie napisami. Najstarszy zachowany tłok pieczętny Dobrodzienia pochodzi z połowy XVII wieku. Godło stanowi pół róży i pół orła z legendą: SIGIL(LUM). CIVIT(ATIS). DOBRODEN. Średnica matrycy liczy 25 mm. Matryca znajduje się w Gabinetce Sfragistycznym Muzeum Narodowego we Wrocławiu. Do naszych czasów przetrwał również jeden odcisk pieczęci herbowej w laku z napisem w otoku „Senatus Populusque Dobrodien-sis”, na kopercie z roku 1842. Ekspонат znajduje się w Muzeum Regionalnym w Dobrodzieniu.

Tak żyli wolni mieszkańcy pod pieczołowitą opieką swego władcy,

Herb Dobrodzienia z herbarza Otto Huppa z 1896 r. i odcisk lakowy miedzianej matrycy najstarszego tłoka pieczętnego Dobrodzienia z połowy XVII wieku

Ilustracje ze zbiorów autora

także i później w skromnym dobrobycie, niezmqcienie przez całe lata. Ale czas jednak pokazał, że aby gospodarczo rozkwitnąć, rozrosnąć się, brakowało miastu niemal wszystkich możliwości rozwojowych. Ani nie leżało na głównej trasie handlowej, ani nad spltawną rzeką, ani nie ulokował się tutaj żaden klasztor. Tylko wolno rosła liczba mieszkańców w większości uprawiających ziemię. (Heisig E. „Aus der Geschichte der Stadt Guttentag, [w:] Festschrift. Für die Einweihung der Jugendhalle ..., Oppeln 1928.

Książę Władysław II Opolczyk przez ostatnie lata życia nie miał wpływu na losy księstwa. Rządy w Opolu objęli synowie księcia Bolka III (brata księcia Władysława II) – Bolko IV (1396–1437) z braćmi Janem Kropidło (1396–1421) i Bernardem (1396–1400), ponieważ książę Władysław nie miał męskiego potomka. Wszelkie uprawnienia do ziemi, miast i grodów w regionie olesko-lublinieckim otrzymał książę strzelecko-niemodliński Bernard.

Książę Władysław II Opolczyk zmarł 18 maja 1401 roku w Opolu. Został pochowany pod kaplicą św. Anny w kościele Świętej Trójcy przy klasztorze franciszkanów w Opolu. Został uznany za jednego z najwybitniejszych Piastów śląskich. ■

Książę Władysław II Opolczyk (ok. 1326–1401)
Rysunek Jana Matejki w opracowaniu Kazimierza W. Wójcickiego, 1876

Przywilej

Księcia Opolskiego Władysława
dla Miasta Dobrodzienia
z roku 1384

**Gerettete Richtigkeit der von dem Herzoge zu Oppeln und
Wielun Vladislao der Stadt Gutentag im Jahr 1304.
gegebenen Urkunde.**

Es hat das in dem Oppelnschen Fürstenthume gelegene Städtgen Gutentag im
Jahr 1754. bey der Ober-Schlesischen Ober-Ämter-Regierung zum Behuf ihrer
alda obgeschwebten Rechts-Sache nachstehende Urkunde eingebracht und vorgelegt:

In nomine Domini. Amen.

Ad perpetuam rei memoriam. Nos *Ladislav*, Dei gratia, *Dux Oppolien. & Wielun.*
Notum facimus tenore presentium universis & singulis, quibus nosse fuerit oportu-
num; quod propter meliorationem oppidi *Dobrodzen* facere libentius intendimus
cum oppidanis ibidem pactum & unionem ac concordiam inivimus & fecimus ta-
lem perpetuis temporibus duraturam. Primum quidem damus & jungimus & ap-
propriamus dicto oppido nostro *Dobrodzien* & Oppidanis ibidem villas duas scilicet
Lhotam & *Cum Lhota* nuncupatas ipsi Oppido continuo adjacentes cum omnibus ip-
sarum utilitatibus, fructibus & similibus proventibus, Agris, hortis, silvis, Borris,
& ceteris pertinentiis & adpendiciis, nullis penitus avulsis, quae limitibus & granitiis
circumjacentibus sunt distinctae, per eosdem Oppidanos tenendas, habendas, & per-
petuo possidendas statuimus. Excepto in una villarum cum ejus Sculteto, quem in
servitium reservamus nobis exhibendum. Damus etiam & conferimus Oppido præ-
dicto & Oppidanis in eodem commemorantibus omnes & singulos census & proven-
tus, Nobis & Nostris posteris reservando, immutatos Jurium & libertatum, qui-
bus & aliæ nostræ Civitates, videl. *Oppolia* & *Welonja* gaudent, nemine in eorum
præjudicium eis obstante, ubique & intra metas ipsius oppidi & villarum prædicta-
rum, quo modo libet in futurum: ponimus quoque Scultetum ad metas prædicti
Oppidi jacentem, de quo viginti grossi Bohemicales annis singulis proveniunt iis-
dem Oppidanis, similiter ex Piscina adjacente, quam pro nobis & nostris posteris
reservamus. Conferimus insuper & assignamus Oppidanis prædictis singulas pæ-
nas de judicio ibidem provenientes, quæ nos concernunt, exceptis tamen pænis ca-
pitalibus, de quibus Oppidanis unus denarius, duobus denariis pro nobis & no-
stris posteris reservatis, mandantes & volentes, quod iidem Oppidani censum an-
nuum viginti marcas grossorum Pragensium Polonicae pagamenti in subscriptis
terminis scilicet IIII. temporibus, idque ab uno manso duas mensuras avenæ in
festo Sancti Martini Confessoris annis singulis & perpetuis temporibus nobis & suc-
cessoribus nostris solvant; Ordinationem aggeris ibidem circa molendinum quoties
opportunitum fuerit coadjuvare teneantur; ab aliis autem exactionibus vel servituti-
bus, perangariis, quibusvis solutionibus & laboribus a quibus aliæ nostræ Civita-
tes per nos absolutæ sunt similiter liberamus & absolvimus perpetuis temporibus
affuturis. Horum quibus Sigillam nostrum appensum est testimonio. *Die Do-
minica infra Octavas Assumptionis Virginis Mariæ gloriose Anno domini Millesimo tre-
centesimo quarto.* in præsentia domini *Nicolai* Custodis Vratislaviensis & Cancellarii
nostri.

Ocalona prawdziwość dokumentu danego przez Księcia Opolskiego i Wieluńskiego Władysława Miastru Dobrodzień w roku 1304

W Opolskim Księstwie leżące Miasteczko Dobrodzień w roku 1754
Rządowi Naczelnego Urzędu Górnośląskiego w celu tamże toczącego się
sporu prawnego poniższy dokument wniosło i przedstawiło:

W imię Pana, Amen.

Na wieczną rzecz pamiątkę. My *Władysław*, Bogu dzięki, *Księżę Opolski i Wieluński*. Znanym czynimy porządek w obecności wszystkich i poszczególnych, którym znać to byłoby rzeczą stosowną; ponieważ domagaliśmy się chętniej, żeby naprawę miasta *Dobroden* uczynić, zawarliśmy przymierze z mieszkańcami miasteczka, układ i zgodę i uczyniliśmy je utrwalone po wsze czasy. Po pierwsze dajemy, i łączymy, i przybliżamy i oddajemy na własność wymienionemu naszemu Miastu *Dobrodzień* dwie posiadłości wiejskie, a w szczególności *Ligołę* i *Z Ligoły* nazwane, graniczące z samym Miastem ze wszystkimi ich bogactwami, dochodami i podobnymi daninami pieniężnymi, polami, ogrodami, lasami, borami i pozostałymi dobrami i dodatkami, niczego dokładnie nie pominąwszy, to co granicami i kamieniami granicznymi zostało wyodrębnione; postanowiliśmy, aby przez tych samych mieszkańców Miasteczka było zatrzymane, posiadane i na wieki utrzymane. Ponadto w jednej z posiadłości wiejskich z jej Wójtem, którego w służbie zatrzymujemy. Dajemy bowiem i zawieramy Miastu wyżej wymienionemu i Mieszkańcom w tym samym wymienionym wszystkie i poszczególne czynsze, podatki, Nam i Naszym potomkom z zastrzeżeniem, ciesząc się, że są niezmiennie prawa i wolności jak inne nasze duże Miasta: *Opole* i *Wieluń*, ponieważ nikt nie sprzeciwia się tym opiniom z góry powziętym, gdzie i w granicach tego samego miasta i posiadłości wiejskich wyżej wymienianych, w jaki sposób odpowiada na przyszłość: umieszczamy także Wójta w granicach wymienianego Miasteczka, z którego dwadzieścia groszy Czeskich w poszczególnych latach są pożyteczne tymże samym Mieszczanom miasteczka podobnie ze Stawu Rybnego przyległego, który zatrzymujemy sobie i naszym potomkom. Razem zawieramy i podpisujemy wyżej wymienionym Mieszczanom z miasteczka poszczególne kary pochodzące z sądu, które podlegają kompetencji sądu, wyjąwszy jednak karę śmierci, Mieszczanom jeden denar, dwa denary zastrzegłszy dla nas i naszych potomnych, przysądzający i zgadzający się, ponieważ ci sami Mieszczanie z miasteczka coroczną daninę dwudziestu jednostek groszy Polskich zapłaty w przepisanych terminach mianowicie w III. czasach, od jednej włóki dwie miary daniny w owsie w święto Świętego Marcina Spowiednika w poszczególnych latach i na wieczne czasy nam i naszym potomkom umarzają; Darowiznę ochronnego wału miejskiego obok młyna są zobowiązani wspierać ilekroć byłby potrzebny, od innych zaś danin lub zależności, obowiązków dostarczenia podwoły, jakimkolwiek zapłatom i pracom, od których inne nasze Miasta zostały uwolnione podobnie uwalniamy i wyzwalamy w przyszłych czasach. Tym wszystkim rzeczom nasza Pieczęć przywieszona jest świadectwem. *W Dniu Pańskim przed Okławą Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny* Roku pańskiego *Tysiąc Trzysta czwartego* w obecności pana *Nikołaja* Stróża grodu Wrocławia i Kanclerza naszego.

Reprodukowany taciński tekst przywileju księcia Władysława II Opolczyka dla miasta Dobrodzienia pochodzi z „Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte” Boehme’a z roku 1771. Akt nadania poszerzonych praw miejskich w dniu 21 sierpnia 1384 roku nie zachował się w oryginale, lecz w dwóch odpisach z licznymi błędami. Z tego powodu, przedłożony przez dobrodziejian w Opolu w 1754 roku, został odrzucony jako fałszyfikat w procesie sądowym wytoczonym właścicielom Dobrodzienia przez wyzyskiwanych mieszczan

Dokument opracowano i wydano z okazji 640. rocznicy nadania miastu przywilejów

Tłumaczenie z języka tacińskiego
Irena Majka

Tłumaczenie z języka niemieckiego
Rita Dymarek

Opracowanie graficzne
Paweł Mrozek

650-lecie miasta Dobrodzienia
MMXXIV

Historyczny zapis został opracowany na użytek
członków Międzygminnego Towarzystwa Regionalnego Dobrodzień–Zębówice,
którzy z okazji jubileuszy miasta organizują comiesięczne debaty historyczne
pt. „650 minut rozmów o dziejach Ziemi Dobrodzienskiej”
podczas 12 spotkań w ciągu całego 2024 roku

• *Podstawowe źródła:*

- Bahlcke J., Gawrecki D., Kaczmarek R., *Historia Górnego Śląska*, Gliwice 2011
- Borek H., *Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych*, Instytut Śląski w Opolu 1988
- Damroth K., *Die älteren Ortsnamen Schlesiens, ihre Entstehung und Bedeutung*, Beuthen 1896
- Dola K., *Okruchy z historii miejscowości i parafii Łagiewniki Małe*, www.lagiewniki-male.pl, 2009
- Goszyk E., *Dobrodzień miastem, ale od kiedy?*, (maszynopis, 2010)
- Grünhagen C., *Regesten zur schlesischen Geschichte [w:] Codex diplomaticus Silesiae*, Breslau 1886
- Heisig E. „Aus der Geschichte der Stadt Guttentag, [w:] Festschrift ...”, Oppeln 1928.
- Jaros J. (red.), *Lubliniec. Zarys rozwoju powiatu*, Katowice 1972
- Koledenok N., *Proposte di interpretazione etimologica del toponimo polacco Dobrodzień al di la dell'apparente immediatezza*, Università degli studi di Genova 2013
- Weltzel A., *Geschichte der Stadt und Herrschaft Guttentag*, Ratibor 1882
- Zasoby Archiwum Państwowego w Opolu
- Zasoby Śląskiej Biblioteki Cyfrowej

• *W serii wydawniczej „Zeszyty Dobrodzienskie” ukazały się:*

- „Historia Dobrodzienia w datach do roku 2004”
- „Przywilej księcia opolskiego Władysława II dla miasta Dobrodzienia z roku 1384”
- „Historia powstania kościoła parafialnego w Dobrodzieniu”
- „O wędrującym kościółku z Zębówic”
- „Historia powstania Kalwarii Maryjnej w Radawiu”
- „Posługa sióstr elżbietanek w Dobrodzieniu 1894–2005”
- „Pludry. Zarys historii miejscowości do roku 1945”
- „Strażacy gmin powiatu oleskiego na dawnej fotografii”
- „Piękno utracone – piękno zachowane”
- „700 lat parafii św. Marii Magdaleny w Dobrodzieniu 1311–2011”
- „O książętach, królach i przyszłych świętych co w Dobrodzieniu bywali”
- „Prawda i legenda o Karolinie i Karliczku z okolic Dobrodzienia”
- „Otwieramy księgę tajemnic. Kronika Dobrodzienia i jej autor”
- „Dobrodzieński pałac i jego właściciele”
- „Historia dobrodzińskiego rzemiosła w obrazach”
- „Z dziejów narodu semickiego. Dobrodzieńscy Żydzi”
- „Święta Teresa Benedykta od Krzyża. Dobrodzienskie ślady Edith Stein”

Opracowano w okresie działalności
Międzygminnego Towarzystwa Regionalnego
Dobrodzień-Zębówice

ISBN 978-83-962433-5-5